

**YHTEINEN
TIEDONMUODOSTUS JA
ERILAISEN TIEDON
KUNNIOITTAMINEN
SOSIAALITYÖN
KÄYTÄNTÖTUTKIMUKSEN
KESKIÖSSÄ**

Kati Närhi: YTT, professori, Jyväskylän yliopisto

Ilse Julkunen & Synnöve Karvinen-Niinikoski (toim.) Special issues: Practice research: Nordic Social Work Research 4(1), 2014. Francis & Taylor Online, 1-133.

Nordic Social Work Research lehdessä käytännön tutkimuksen teemanumero on kiinnostava ja perusteellinen katsaus sosiaalityön käytäntötutkimukseen, sen perusteisiin sekä empiirisiin tutkimuksiin, joissa pohditaan ja paikannetaan käytäntötutkimuksen lähtökohtia, kehitystä ja uusia käytäntöjä.

Teemanumero koostuu lehdessä vieraillevien toimittajien Ilse Julkunen ja Synnöve Karvinen-Niinikosken johdannosta sekä kahdeksasta artikkelista. Lisäksi lehdessä alkupuolella esitellään Helsingissä vuonna 2012 pidetyn kansainvälisen sosiaalityön käytäntötutkimuksen konferenssin pohjalta laadittu julkilausuma sosiaalityön käytäntötutkimuksen peruserästä.

Käytäntötutkimuksen tarve perustuu teemanumeron toimittajien mukaan siihen, että sosiaalityötä, monimutkaisena ja nopeasti muuttavana käytäntönä, pystytään ymmärtämään, tutkimaan ja kehittämään paremmin, kun mukaan

otetaan erilaisia käytännön toimijoita sekä laajennetaan perinteistä ymmärrystä tiedosta. Teemanumeron artikkeleissa raportoidaan tutkimuksista, joissa näkökulmina ovat palvelun käyttäjän, käytännön työntekijän, päättäjän ja opiskelijan rooli tiedon tuottajana ja kumppanina käytäntötutkimuksessa.

Käytäntötutkimus perustuu ajatukseen, jonka mukaan erilaiset ajatteluamme ja toimintaamme arjessa suuntaavat käytännöt muuttavat samalla myös koko yhteiskuntaa. Sosiaalityöissä puhutaan jopa käytäntökäänteestä (practice turn), jossa käytännöt nähdään sosiaalisen toiminnan analyysin yksikköinä. Myös sosiaalityössä kiinnostus käytäntöjen tutkimiseen on kasvanut. Käytäntötutkimus pohjaa siis ymmärrystään tiedon muutosta koskevaan keskusteluun. Uusi tieto tuotetaan tai tulisi tuottaa yhä enenevässä määrin erilaiseen tietoon ajattelunsa perustavien toimijoiden välisissä dialogeissa. Näin tutkimus voisi olla nykyistä relevantimpaa ja paremmin hyödynnettävää akateemisen yhteisön lisäksi käytännön työntekijöille, palvelun käyttäjille ja poliittisille päätöksentekijöille. Myös tutkimuksen aiheet perustuisivat tällöin käytäntöjen tarpeisiin ja näkökulmiin.

Anne Moe, Inger Marii Tronvoll ja Kirsti Gjeitnes tutkivat artikkelissaan käytännön työntekijöiden, palvelun käyttäjien sekä tutkijoiden välistä tutkimusprosessiin liittyvää kumppanuutta. Tutkimuksen mukaan muiden toimijoiden tiedon kunnioittaminen ja tunnistaminen sekä oman position reflektiivinen pohdinta auttavat tutkimusprosessin eri vaiheissa muodostamaan kokonaisvaltaista tutkimustietoa

sekä ylittämään eri toimijoiden erilaiset odotukset, intressit ja potentiaaliset valta-asetelmat.

Pasi Pohjolan ja Satu Korhosen tutkimuksen lähtökohtana on tilanne, jossa moniammatillisen työn tarve sekä erilaisen tiedon ja tietotekniikan hyväksikäyttö käytännöissä on lisääntynyt. He raportoivat artikkelissaan Innokylään dokumentoidun 23 sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeen tietotyön käytäntöjä ja moniammatillista yhteistyötä. Tulosten mukaan yli puolet tutkituista palvelukäytännöistä keskittyi kehittämään tiedon keräämisen malleja. Vain neljä käytäntöä pyrki kehittämään tiedon jakamista ja yhdessä luomista ammattilaisten välillä. Lisäksi ainoastaan muutama hanke tarkasteli asiakkaan osallistuvan roolin kehittämistä. Kirjoittajien johtopäätös onkin se, että sosiaali- ja terveydenhuollon käytännöissä tiedon keräämisestä tulisi edetä tehokkaaseen tiedon yhteiskäyttöön ja sellaiseen moniammatillisen yhteistyön kehittämiseen, jossa palvelun käyttäjän tieto ja osallisuus asetetaan nykyistä paremmin toiminnan keskiöön.

Lars Uggerhøjn artikkeli jäsentää käytäntötutkimuksen yhteistyöprosessin neuvotteluna eri toimijoiden sekä tutkimuksen että käytännön välillä. Käytäntötutkimus nähdään tällöin käytännön ja tutkimuksen kohtaamispaikkana, jossa sosiaalityön tutkimuksen tulee olla aidosti kiinnostunut siitä kontekstista missä ja miten sosiaalityötä tehdään. Vastaavasti sosiaalityön käytännön tulee ymmärtää tutkimuksen merkitys käytäntöjen kehittämisessä. Neuvottelun kautta molemmat osapuolet löytävät uusia tapoja jäsentää todelli-

suutta ja luoda uudenlaisia yhteistyön muotoja. Uggerhøj paikantaa sosiaalityön käytäntötutkimuksen (practice research) jatkumolle, joiden ulottuvuudet ovat 'Practice research on social work' (tutkimus) ja 'Practitioner research' (käytäntö). Käytäntötutkimuksen paikka tällä jatkumolla tulee määritellä joka kerta uudelleen yhteisissä neuvotteluissa.

Avril Bellinger, Danielle Bullen ja Deidre Ford tarkastelevat artikkelissaan opiskelijoiden roolia käytäntötutkimuksen potentiaalina. Artikkelin perustuu yhden opiskelijan kokemuksiin käytännön opetuksesta, jossa hän työskenteli kodittomien kanssa heidän tilanteensa parantamiseksi. Kirjoittajien johtopäätös on, että opiskelijat toimivat opiskeluvaiheessa ennakkoluulottomammin kuin jo käytännössä toimivat sosiaalityöntekijät. Tämän vuoksi opiskelijoiden toimintastrategiat ovat usein toisenlaisia ratkaisuja luovia. Artikkelin haastaa sosiaalialan opettajia näkemään opiskelijoiden vahvuudet tutkimuksen tekijöinä uudella tavalla.

Martin Börjeson ja Kerstin Johansson etsivät artikkelissaan ruotsalaisen sosiaalityön tiedon tuotannon ja käytäntötutkimuksen mallia. Kirjoittajien mukaan Ruotsissa useita vuosia kehitetyn hierarkkisen näyttöön perustuvan käytännön (EBP) mallin sijasta tulee nostaa keskiöön malli, jossa sosiaalityön käytännön toimijoiden rooli olisi entistä vahvempi. Mallin kehittämisen keskeiseksi haasteiksi todetaan tiedon luonteen muutosten vaikutukset sosiaalisesti kestäväen tiedon jäsentämisessä, pitkän ja lyhyen tähtäimen tietotuotannon ky-

symykset sekä empiiristen aineistojen hyödynnettävyyteen liittyvät dilemmat.

Åsa Rosengren, Ann-Marie Lindqvist ja Ilse Julkunen esittelevät artikkelissaan Raaseporissa toteutettua tapaustutkimusta, jossa haastateltiin kaupungin sosiaalitoimen eri sektoreiden johtajia erilaisista tiedontuotannon strategioista. Kirjoittajat jäsentävät tiedontuotannon käsitteellisen viitekehyksen avulla tuloksia, joiden mukaan monet erilaiset tiedonlähteet ja monipuolinen tieto yhdistettynä yhteiseen oppimisprosessiin ovat perusedellytyksiä tietoperustaisten ja sensitiivisten käytäntöjen kehittämiseksi.

Anne-Grete Jenssenin artikkeli analysoi viisivuotisen käyttäjälähtöisen tutkimushankkeen tuloksia, joiden tarkoituksena oli tuottaa tietoa palveluiden käyttäjien osallistumisesta käytäntötutkimukseen. Haasteet liittyvät erilaisiin tietokäsityksiin, toimijoiden tasa-arvoisuuteen, eettisiin kysymyksiin sekä dialogin tärkeyteen koko tutkimusprosessin aikana.

Teemanumero on kattava tietopaketti sosiaalityön käytäntötutkimuksen nykykeskusteluista. Se paikantaa mainiosti erilaisten toimijoiden näkökulmia liittyen tiedon tuottamiseen ja eri toimijoiden rooleihin siinä.

Samalla kun sosiaalityön käytäntötutkimus kutsuu pohtimaan tiedon luonnetta koskevien muutosten haasteita sosiaalityön tutkimukselle ja käytännöille, se myös samalla määrittää aktiivisen kansalaisen ideaalimallia, jossa eri toimijoiden nähdään aktiivisesti osallistuvan yhteiseen tiedontuotantoon

sekä käytäntöjen ja palvelujen kehittämiseen. Tämä on ilman muuta tärkeää esimerkiksi osallisuuden näkökulmasta. Samalla on kuitenkin tarkasteltava kriittisesti käytäntötutkimukseen sisäänkirjoitettua aktiivista kansalaisuuskäsitettä ja sen monimutkaisia vaikutuksia paitsi sosiaalityön käytännöille myös erityisesti palvelun käyttäjille. Saako yhteiskunnassamme enää lainkaan olla passiivinen sivustaseuraaja? Tuleeko kaikkien osallistua yhteisten palvelujen kehittämiseen ja tutkimiseen? Onko kansalaisen negatiivinen ja passiivinen ääni yhtä hyväksyttyä kuin aktiivisen palvelunkäyttäjän näkemykset? Otetaanko ääni tai äänettömyys yhtä vakavasti? Mikä painoarvo kokemustiedolla on lopulta palvelujen kehittämisessä ja poliittisen päätöksenteon pohjana? Käytäntötutkimuksen haasteena onkin jatkaa kriittistä tutkimusta niistä reunaehdoista, joissa toimijuutta ja kansalaisuutta tuotetaan ja rakennetaan. Kriittisen ja reflektiivisen kansalaisuuskäsityksen mahdollistaminen tarkoittaa tällöin sitä, että normia tietynlaiselle tavalle toimia käytäntötutkimuksen tiedontuottajana ja kumppanina ei tule etukäteen luoda. Kuten Helsingin vuoden 2012 käytäntötutkimuksen konferenssin julkilausumassa todetaan, sosiaalityön käytäntötutkimuksessa tiedontuottajuus ja kumppanuus tulisi määrittellä tapauskohtaisesti neuvotellen.